

Kapitola 1

Mezinárodní politický kontext a tvorba české zahraniční politiky v roce 2014

Michal Kořan

GLOBALNÍ TRENDY

Jedním ze zastřešujících témat celé publikace je otázka, jak Česká republika prostřednictvím své zahraniční politiky reaguje na výzvy přicházející z vnějšího prostředí a jak (či zda) sama aktivně přispívá ke kultivaci nebo alespoň udržení multilaterálního, inkluzivního a liberálního řádu. Vycházíme z přesvědčení, že je to právě multilaterální řád, který poskytuje nejlepší podmínky pro mezinárodněpolitické postavení středně velkého státu, jakým je ČR. Podobně jako v předchozím roce tedy bude celá první kapitola uvozena stručným a nutně zjednodušeným načrtnutím hlavních trendů ve světové politice, které lze zároveň považovat za klíčové i pro Českou republiku.

V roce 2013 zde bylo konstatováno pokračování „odzápádnění“ globálního řádu, přesouvání mezinárodněpolitických rozhodovacích procesů mimo multilaterální struktury 20. století a obecně erozi důvěry ve vládu práva v mezinárodní aréně. Rok 2014 tento trend ještě prohloubil a kvůli agresivní politice Ruska v bezprostředním evropském sousedství navíc došlo ke zvýšení bezpečnostního rizika pro Evropu samu. Na jednu stranu se sice Evropská unie vyrovnala s bezprostředním nebezpečím, vyplývajícím z finanční a hospodářské krize,¹ ale Rusko se transformovalo v přímého vyzyvatele liberálního evropského řádu a poválečného evropského uspořádání obecně. Vnitřní nejistota a nejednotnost Evropské unie byla těmito událostmi – přinejmenším v krátkodobém horizontu – ještě prohloubena a tato nejistota je dále využívána strategickými rivaly Evropy. Na druhou stranu, Spojené státy v reakci na vývoj ve východní Evropě částečně přehodnotily svůj přesun pozornosti (a prostředků) z evropského kontinentu do Asie. Přesto v roce 2014 pokračovala diskuse o rovnoměrnějším sdílení nákladů na obranu mezi USA a Evropou, což jinými slovy naznačuje zmenšující se ochotu USA evropskou obranu sponzorovat v dosavadním rozsahu.²

Celkově byl rok 2014 rokem remilitarizace evropského kontinentu a obranné politiky, což je vývoj pro malé a středně velké státy krajně rizikový. Dlouhodobé blízko-

východní pnutí, zakonzervované po dlouhá desetiletí autokratickými režimy, vyhrzelo v podobě vzniku tzv. Islámského státu v Iráku a Levantě (ISIL), úspěšné a rychlé ofenzivy v Iráku v první polovině roku 2014 a následného vyhlášení světového kalifátu v červnu. Někteří autoři přirovnávali vypuknutí konfliktu k začátku třicetileté války.³ Nejen, že se rychlým a úspěšným postupem ISIL převratně proměnila bezpečnostní situace na Blízkém východě a došlo k jejímu bezpříkladnému znepráhlednění. Byl také zpochybněn sám státocentrický řád na Blízkém východě tak, jak se v průběhu dekolonizace utvářel ve 20. století. Konflikt v Iráku a v Sýrii uvedl do pohybu miliony uprchlíků, směřujících do sousedních zemí. Mnohaletý strategický regionální rival Spojených států, Irán, ze vznikající krize vychází částečně posílen. Stranou hlavní pozornosti pak docházelo k prohlubování militarizace prostoru na oběžné dráze Země, který se nebezpečně transformuje v nové kolbiště světových velmocí, mezi něž stále naruživěji míří zejména Čína.⁴ Stejně tak *kyberprostor* začíná patřit mezi nové platformy mezinárodního soupeření a i zde Čína patří mezi velmoci. Právě k Číně přesouvaly svou pozornost Spojené státy v roce 2013 i v roce 2014 (s citelnými důsledky i pro blízkovýchodní oblast). Čína pokračovala v hospodářském růstu, vzestupu své vojenské moci, v upevnění autoritativního stylu v domácí politice a nebyvale asertivním chováním vůči sousedním asijským státům.⁵

Celkově lze tedy konstatovat zaprvé trend přizpůsobování povahy stávajícího globálního řádu novým, často nedemokratickým mocnostem či novým aktérům. Nové mocnosti asertivněji prosazují své priority stran globálních politik, procesů a struktur, částečně v rámci současného řádu, ne výhradně bez něj. Vztahy mezi státy se tedy rozvíjejí na základě stávajících mezinárodních pravidel, ale noví aktéři tato pravidla modifikují podle vlastních preferencí. Globální liberální řád a jeho „západní“ pravidla tedy mají omezený dosah a atraktivita liberální demokracie oslabuje.

Zároveň navíc pozorujeme i paralelní a nebezpečnější vývoj, kdy dochází k úpadku poválečného multilateralismu, nástupu multipolarismu a k přímému zpochybnění norm liberálního řádu. Příznaky takového úpadku zahrnují neúspěchy v multilaterálních obchodních jednáních, merkantilistické obchodní praktiky, slabý makroekonomický dohled, rostoucí mezistátní soupeření o zdroje, fragmentace států (a zároveň EU) podél národnostních či národních linií či neschopnost řešit nově vyvstávající témata, jako je klimatická změna či jaderné hrozby.⁶ Za těchto podmínek je bezpodmínečně nutné pro malý stát využít veškerý potenciál pro posílení „chytrého“ multilaterálního jednání, jež spočívá především v předvídatosti, předvídatelnosti a spolehlivosti jako mezinárodního multilaterálního partnera a neméně také ve schopnosti pokud možno konsenzuálním či alespoň jednoznačným způsobem proaktivně definovat své zahraničněpolitické priority.

Dlouhodobě konstatujeme, že toto „chytré“ jednání se dlouhodobě nedaří v České republice nastavit, a to zejména kvůli hlubokému vnitropolitickému dělení uvnitř ČR, institucionálním a osobnostním rivalitám, ale také kvůli netransparentním zájmům ovlivňujícím vnitřní i vnější politiku. Zahraniční politika vlády Petra Nečase, která za neuvěřitelných okolností padla v létě 2013, byla negativně ovlivňována chronicou politickou a koaliční krizí. V návaznosti na vládní krizi prezident jmenoval kabinet premiéra Jiřího Rusnoka. Podoba vlády vzešla v zásadě z vůle prezidenta Ze-

mana a z jeho vůle byla rovněž i udržována, čímž přímo volený prezident dále přispěl k prohloubení krize parlamentarismu v ČR. Vláda J. Rusnoka se k zahraniční politice stavěla pasivně, s výjimkou deklaratorního úsilí o napravení reputace v EU (dle vládního prohlášení) a započetí zásadního obratu politiky vůči Číně. V předchozím vydání tato kapitola uvedla, že „*česká politika ještě prohloubila svou sebezahleděnost, která ji v rostoucí míře definovala po několik posledních let. Na politické rovině nebyla vedena naprosto žádná reálná meritorní zahraničněpolitická diskuse a pokud ano, byla to diskuse s populistickým nádechem (otázka sudetských Němců a dekretů prezidenta Beneše před druhým kolem prezidentských voleb), jež se ani vzdáleně nedotýkala skutečných výzev, jimž Česká republika a Evropa čelí. Ticho stran zahraniční politiky se ještě prohloubilo i ve srovnání s rokem 2012, který již byl v tomto ohledu ve srovnání s předchozími lety unikátní.*“⁷

Vláda, vzešlá ze sněmovních voleb (říjen 2013), tak měla velmi nízko nastavený práh úspěchu z hlediska kultivace zahraničněpolitického prostředí. Nová koaliční vláda (ČSSD, ANO a KDU-ČSL) slibovala především stabilitu, která by po letech koaličních nesvárů a intermezzu vlády bez parlamentního mandátu nabídla smysluplný kontext i pro tvorbu zahraniční politiky. Nové politické vedení české diplomacie (ministr zahraničních věcí Lubomír Zaorálek a první náměstek ministra Petr Druhlák) se navíc počátkem ledna vyznali z plánovaného úsilí „*probudit českou zahraniční politiku*“⁸ z letargie, do níž upadla po vstupu do Evropské unie. Toto probuzení by mělo vést k důslednější a srozumitelnější formulaci české zahraniční politiky: „*Názor České republiky na významné události pak není slyšet vůbec. A když už jsme občas museli něco říci, tak to nedávalo příliš smyslu. Dnes jsme pokládáni za zmatkáře (sic!), kteří dobře nevědí, co chtějí. [...] Musíme si ujasnit, čemu rozumíme, na čem nám záleží a tomu se pak věnovat. Ve vybraných oblastech si tím vytvoříme kompetence, získáme prestiž a staneme se významnými hráči. Takový přístup pomáhá vytvořit i obecnou reputaci státu.*“⁹ Naplnění takového přístupu by slibovalo podstatné zlepšení tvorby české zahraniční politiky (ČZP). K aktivnímu členství v Evropské unii, Severoatlantické alianci a – překvapivě a chvályhodně – v OSN se navíc koalice zavázala jako k jedné ze svých šesti hlavních programových priorit v koaliční smlouvě.¹⁰ Struktura koaliční smlouvy předsazuje oblast obrany a členství v NATO před EU a zahraniční politiku, přesto je z jejího vyznění patrné, že text smlouvy vznikl ještě před urychlením dramatického vývoje na východní Ukrajině. Za hlavní výzvy považuje koalice rizika, která bychom mohli označit jako „sekundární“, nikoli hrozby bezprostřední: organizovaný zločin, terorismus, šíření zbraní hromadného ničení, zhoršování životního prostředí, nestabilita globálního ekonomického a sociálního systému. Významnou rétorickou změnou je postoj k EU, který je dle smlouvy „*výrazem národního zájmu*“ – nikoli tedy platformou pro pragmatické naplňování národního zájmu, což byla koncepce bližší středopravým vládám s vůdčí pozicí ODS. Koaliční smlouva explicitně zmiňuje, že vláda ČR je zodpovědná za zahraniční politiku, jakoby v předtuše sporů s aktivistickým prezidentem Milošem Zemanem. Zároveň se koalice zavázala k úzké spolupráci s příslušnými výbory obou komor Parlamentu ČR. Již koaliční smlouva dávala tušit určité změny důrazu ve středoevropské politice, když jediným explicitně zmíněným státem v zahraničněpolitické oblasti je

Německo a závazek prohloubit s ním strategický dialog. V podobném duchu se nese i vlastní programové prohlášení vlády ze 14. 2. 2014¹¹, za cíl vláda vyhlásila směřování „do integračního jádra“ a působení „jako srozumitelný a věrohodný partner“. Proto se vláda zavázala „usilovat o koordinaci postojů a co nejširší politickou shodu, spolupráci s prezidentem a Parlamentem ČR“.

Tři hlavní hesla, týkající se zahraniční politiky nové vlády, tedy byla: aktivizace (domácí i vnější), srozumitelnost navenek a domácí politická shoda. Bohužel, rok 2014 ukázal, že dosíci všech třech ambicí zároveň je – přinejmenším v krátkodobém horizontu – nesmírně obtížné, ne-li nemožné. Jde totiž o to, že určité aspekty „aktivizace“ zahraniční politiky (rozuměj též reorientace) vedly k nebývale vysoké a komplexní vnitropolitické polarizaci a vyloučily širší politickou shodu, o níž chtěla nová vláda opřít svou zahraniční politiku. Probouzení vnitropolitické diskuse mělo v názorově rozděleném českém politickém prostředí za následek silnou politizaci, která s sebou rovněž nesla polarizaci se stejným, hluboce nekonsenzuálním výsledkem. Polarizace a nekonsenzuální jednání prezidenta Zemana pak přispěla k tomu, že kýženou zahraničněpolitickou srozumitelnost ČR jako partnera se v průběhu roku 2014 nepodařilo posílit, spíše naopak.

Zahraněční politika nové vlády se tedy nevyhnula tradičnímu nešvaru české politiky, kdy mnohé problémy, s nimiž se diplomacie vyrovnává, si vytváří politické prostředí samo a navíc zcela zbytečně. Trefným příkladem tohoto „problém vytvářejícího“ přístupu k politice budiž hypertrofní diskuse o patřičné povaze politiky lidských práv. Rozjitřená debata eskalovala na podzim 2014 bizarním vzkazem premiéra Bohuslava Sobotky, který dlel v té době v USA, směrem k náměstkovi ministra zahraničních věcí Petru Drulákovi, aby „respektoval politiku vlády“.¹² K tomuto neobvyklému kroku vedla premiéra reakce (vnitro-, ale více snad i zahraničněpolitická) na sérii rozhovorů, které náměstek Drulák poskytl na téma budoucnosti podpory lidských práv a odkazu Václava Havla. Strážlivé vyrovnání se s odkazem jednoho ze symbolů moderních českých dějin, stejně jako věcná debata o povaze lidských práv – která patří k jedněm z nejdůležitějších identitotvorných prvků západní politiky vůbec, a hlavně jejich věcného a realistického prosazování ve světě – by mohlo přispět ke zlepšení politického kontextu české zahraniční politiky. Způsob vedení debaty, kdy politické vymezení se vůči oponentovi stálo nad meritem věci, však českou zahraniční politiku tak jako mnohokrát v minulosti poškodil a přispěl k dalšímu zrozpaččení postoje českých spojenců vůči ČR. Politický kontext tvorby české zahraniční politiky dále negativně ovlivnily další dvě okolnosti. Zaprvé, sama ČSSD byla v průběhu roku zřetelně rozdělena ve svém postoji vůči krizi na Ukrajině. Zformovala se přinejmenším dvě křídla, z nichž každé prosazovalo odlišnou interpretaci konfliktu. Tento vnitrostranický konflikt ztěžoval jasnější artikulaci zahraničněpolitické reakce na klíčovou geopolitickou událost roku 2014. Zadruhé, druhým nejsilnějším koaličním partnerem se stalo hnutí ANO, které se rozhodně na zahraničněpolitických tématech neprofilovalo a do vlády vstupovalo v podstatě bez zahraničněpolitického programu i jasnějších idejí.

K tomu je ovšem patřičné dodat, že vláda B. Sobotky přebírala vládní otěže v době, kdy mezinárodní situace stavěla českou diplomacii před výzvy bez nadsázky možná

nejproblematictější od vzniku samostatného českého státu. Vláda a vedení diplomacie tak čelily bezpočtu tlaků domácích i mezinárodních a prosazování koherentní zahraniční politiky bylo nadměru obtížné a v mnoha oblastech se s těmito výzvami nová – a vlastně také nezkušená – diplomacie vyrovnala s úspěchem. O to více však měla vláda zaujmout obezřetnější přístup k různým formám „aktivizace“ a změn zahraniční politiky, neboť překotnost, kdy forma sdělení předcházela obsah, kdy změny nebyly dostatečně představovány v operacionalizovaných pojmech, přispěla k neschopnosti nového vedení své postoje vysvětlovat a obhajovat jak doma, tak v zahraničí.

VLÁDA JAKO AKTÉR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY

Vláda vstupuje do procesu tvorby české zahraniční politiky na třech úrovních:

- 1) *vláda jako tvůrce a garant procedurálního a konceptuálního nastavení tvorby zahraniční politiky,*
- 2) *vláda jako koordinátor a vykonavatel české zahraniční politiky,*
- 3) *diplomatická činnost předsedy a členů vlády.*

Vláda jako tvůrce a garant procedurálního nastavení tvorby zahraniční politiky

Možnost měnit „pravidla hry“, čili pravidla tvorby zahraniční politiky (strukturu), patří bezesporu k nejvýznamnějším pravomocem vlády, byť struktura tvorby zahraniční politiky je ponejvíce určována legislativními akty (tj. legislativní složkou moci). Nejčastěji vláda proměňuje strukturu tvorby ČZP pomocí změn jednacího řádu, prozatím poslední zásadní změna proběhla v roce 2011 zavedením funkce státního tajemníka pro evropské záležitosti. Od té doby se žádná ze změn jednacího řádu nedotýkala bezprostředně tvorby zahraniční politiky. Odcházející vláda J. Rusnoka ještě stihla na samém počátku ledna odsouhlasit významný zásah do legislativního zázemí bezpečnostní politiky (se zahraničním přesahem), a sice návrh zákona o kybernetické bezpečnosti.¹³ Nejvýznamnějším zásahem do způsobu tvorby zahraniční politiky byla zcela jednoznačně příprava a přijetí *Zákona o státní službě*. Vzhledem k tomu, že jeho implementace probíhala až v průběhu roku 2015 a 2016, hodnocení jeho dopadu bude následovat v příštím vydání této publikace. V polovině roku vláda dílčím způsobem obměnila statut Bezpečnostní rady státu a jejích pracovních výborů (včetně výboru pro koordinaci zahraniční bezpečnostní politiky). V létě rovněž schvalovala kandidaturu České republiky na obsazení postu evropského komisaře (Věra Jourová). V polovině roku vláda odvolala ředitele Úřadu pro zahraniční styky a informace Iva Schwarze a nahradila jej Jiřím Šaškem, na podzim obdobně vláda obměnila vedení Vojenského zpravodajství, kdy namísto stávajícího ředitele Milana Kovandy nastoupil Jan Beroun, který bezprostředně před tím pracoval jako poradce ministra obrany Martina Stropnického. Krátce poté vláda schválila souhrnný návrh aktualizace priorit činnosti zpravodajských služeb ČR. Na samém konci roku vláda zřídila Pracovní komisi k ekonomické a obchodní dimenzi rusko-ukrajinské krize, jejímž hlavním cílem bylo hodnotit negativní dopady ruských sankcí.

Vláda jako koordinátor a vykonavatel české zahraniční politiky

Na počátku ledna vláda Jiřího Rusnoka svým usnesením přijala návrh ministra zahraničních věcí Jana Kohouta na uspořádání česko-bavorské výstavy a jmenovala Jiřího Čisteckeého vládním zmocněncem pro její uskutečnění. Na počátku ledna dále vláda odsouhlasila návrh ministra obrany na odprodej osmi podzvukových letounů L-159,¹⁴ tímto bodem se pak znovu zabývala nová vláda v červenci.

V průběhu roku se vláda věnovala klasickým povinnostem vyplývajícím z jejího postavení jako garanta výkonu zahraniční politiky: schvalovala cesty prezidenta, premiéra a ministra zahraničních věcí, o těchto cestách byla pravidelně zpravována, schvalovala návrhy smluv, vydávala vládní mandáty pro multilaterální jednání, schvalovala návrhy ministra obrany na přesuny a přelety cizích vojsk nad českým územím a činnost českých ozbrojených sil v zahraničí, navrhovala vedoucí zastupitelských úřadů apod. Nejvýznamnějším zahraničněpolitickým dokumentem bylo programové prohlášení (viz výše), postupem roku se zvyrazňovala na jednání vlády agenda obranná a bezpečnostní. Na konci roku se vláda zabývala tzv. „předkrizovým plánem“ pro řešení bezpečnostní situace v souvislosti s možnou vlnou migrace z Ukrajiny. Krize na Ukrajině, ruské sankce a humanitární pomoc válkou stíženým územím (Ukrajina, Sýrie) či míra podpory rozvojové spolupráce byly tématy, které vybočovaly z běžného rámce vládní zahraničněpolitické agendy. Mezi důležitá vládní rozhodnutí patřila ta, jež se týkala výběrových řízení a zakázek pro resort obrany. V roce 2014 šlo především o otázku letištních radiolokátorů.

Vláda ani jako garant procedurálního nastavení tvorby zahraniční politiky, ani jako koordinátor a vykonavatel zahraniční politiky nevybočila ze standardů předchozích let, nedošlo k zásadním změnám, na jednání vlády se pochopitelně projevovala jak mezinárodněpolitická situace, tak postupné přebírání vládní agendy. Hlavním vykonavatelem zahraniční politiky zůstalo nadále pochopitelně Ministerstvo zahraničních věcí ČR, které po nástupu nové vlády postupně v roce 2014 prošlo hlubokými personálními změnami. S příchodem většiny ministrů došlo k personálním politicky motivovaným obměnám, dosud nejrozsáhlejší změny přitom byly učiněny s příchodem Karla Schwarzenberga po roce 2007 a také v návaznosti na přípravy a výkon předsednictví ČR Radě EU v roce 2009. Nové vedení ministerstva nicméně sáhlo ještě k razantnějším obměnám a k bezprecedentnímu personálnímu navyšování nejvyššího politického vedení. Ke konci roku 2014 mělo MZV pět náměstků a generálního sekretáře, který přitom jako jediný vzešel z řad zaměstnanců ministerstva. Vzrostl také počet vrchních ředitelů, což byl post, který byl nakonec při implementaci služebního zákona zrušen. Navzdory deklarované snaze nové vlády o depolitizaci státní správy – která měla být podpořena právě služebním zákonem – nové vedení MZV naopak navázalo a ještě prohloubilo trend politizace resortu. Reálné dopady této obměny však nebylo možné ještě za rok 2014 uceleně hodnotit, obecně však hlubková politizace diplomacie neprospívá. V průběhu roku 2014 byl na MZV iniciován rozsáhlý „audit“ zahraniční politiky, jehož výsledkem měl být věcný a realistický katalog priorit a nástrojů české zahraniční politiky a na jehož základě mělo být rovněž rozvažováno nad novou vládní koncepcí ČZP. Ke konci roku vyvolaly značnou „vřavu“ uniklé mate-

riály připravované koncepce, její vlastní přijetí bylo zvažováno až na první polovinu roku 2015.

Diplomatická činnost předsedy a členů vlády

Diplomatickou činnost předsedů vlád jsme v minulosti (s částečnou výjimkou předsedy přechodné vlády J. Rusnoka) hodnotili kladně jako dostatečně aktivní a vyvážené z hlediska rovnováhy mezi vlastními politickými prioritami a dlouhodobou kontinuitou. První rok v úřadu B. Sobotky lze stejně tak hodnotit kladně. Především vysoký počet mimořádných jednání Evropské rady v Bruselu, kam cestoval téměř každý měsíc, představoval značnou časovou i obsahovou zátěž. Z tradičních priorit odpovídala diplomatickým aktivitám premiéra výrazná středoevropská linie (Visegrád, Polsko, Slovensko a Rakousko), z níž vyčnívalo mnohonásobné cestování na Slovensko a velmi časté setkávání se se slovenským premiérem Robertem Ficem, ať již bilaterálně či na okraj setkání V4. Došlo k určitému posílení zájmu o Rakousko, což vyplývá z jedné z nových priorit české vlády. Naopak, bilaterálně v roce 2014 premiér necestoval do Maďarska (obecně byla bilaterální styková relace s Maďarskem v roce 2014 značně chudá). Z diplomatické činnosti B. Sobotky je patrná snaha podpořit strategickou vazbu s Německem, navíc navázal na posílení bilaterálního dialogu s Bavorskem, které započalo již za P. Nečase (ODS). Bohatou zůstala styková agenda s Izraelem, tradičním partnerským státem ČR. V lednu se premiér Rusnok zúčastnil pohřbu bývalého premiéra Ariela Sharona, premiér Sobotka v roce 2014 do Izraele necestoval, ale účastnil se v Budapešti summitu evropských spojenců Izraele. Na podzim český premiér navštívil u příležitosti odhalení busty Václava Havla a oslav 25. výročí od sametové revoluce Washington, kde se mu dostalo přijetí od viceprezidenta Josepha Bidena. Premiér Sobotka reprezentoval ČR na summitu šestnácti východo- a středoevropských zemí s Čínou v Bělehradě, před tím Peking i navštívil. Zajímavá je absence bilaterálního diplomatického zájmu předsedy vlády o východní Evropu (včetně Ukrajiny) a země západního Balkánu (s výjimkou Albánie, kde se dlouhodobě nachází v problémech společnost ČEZ). Tento rys by měl – vzhledem k vývoji v obou oblastech a také kontinuitě české zahraniční politiky – být v letech následujících přehodnocen.

Směsice kontinuity a nových důrazů rovněž charakterizuje diplomatické aktivity ministra zahraničních věcí Luboše Zaorálka. Pravidelným aktivitám pochopitelně vedly cesty na jednání Rady pro zahraniční záležitosti (FAC) a Rady pro obecné záležitosti (GAC) v Bruselu a jednání v rámci Visegrádské skupiny. Celkově je možné pohlížet na diplomacii ministra zahraničních věcí jako na vyváženou, respektující nutnost kultivace bilaterálních vztahů se státy západní Evropy (Velká Británie, Itálie), střední Evropy (Německo, Polsko, Visegrád, opět s absencí bilaterální návštěvy do Maďarska), tradičních mimoevropských spojenců (Izrael, trojí setkání s ministrem zahraničních věcí USA a cesta do Washingtonu). Podobně jako v případě premiéra Sobotky byl patrný pokles diplomatického zájmu o oblast západního Balkánu (ministr cestoval do Rumunska, v Praze přijal moldavskou delegaci), ovšem na rozdíl od premiéra věnoval ministr zahraničních věcí značnou pozornost Ukrajině, kterou několi-

krát v průběhu roku navštívil a přijal v Praze prezidenta Petra Porošenka. Z nových akcentů je patrné úsilí o oživení vztahů s Rakouskem a značný zájem o země kaspického regionu a Střední Asie, s jejichž představiteli jednal buď na okraj zasedání Valného shromáždění OSN v New Yorku (Arménie, Kazachstán, Tádžikistán, Turkmenistán), nebo cestoval do Ázerbájdžánu. L. Zaorálek rovněž svou cestou do Pekingu podpořil posílený vektor čínský. Stejně tak o oblast Blízkého východu projevili noví ministři větší zájem oproti svým předchůdcům, kromě Izraele (včetně cesty na Palestinská území) ministr navštívil Jordánsko, Libanon, Spojené arabské emiráty, Irák, na okraji konference GLOBSEC jednal s egyptským ministrem a začaly přípravy na historickou návštěvu českého ministra v Íránu (proběhla v roce 2015).

PARLAMENT ČR

Zapojení Parlamentu ČR do tvorby české zahraniční politiky je tak jako ve všech předchozích letech analyzováno na třech úrovních:

- 1) *role parlamentu v zahraniční politice vyplývající z postavení parlamentu, jeho komor a relevantních výborů v ústavním a politickém systému ČR,*
- 2) *parlament jako platforma pro diskusi a vyjednávání o zahraniční politice,*
- 3) *vliv parlamentu na úrovni výborů pro zahraniční politiku.*

Poslanecká sněmovna¹⁵

V roce 2012 jsme konstatovali, že působení Poslanecké sněmovny PČR bylo dokladem velice slabého zájmu politické reprezentace o problematiku zahraniční politiky a v roce 2013 se sněmovna díky kombinaci politické a parlamentní krize ještě dále vzdálila své roli proaktivního aktéra v zahraniční politice. Sněmovna jako celek tak ještě více selhávala ve své roli aktéra české zahraniční politiky. Současně však bylo možné v posledních letech zachytit zvýšenou individuální iniciativu některých poslanců a prohlubující se propojení mezi parlamentní a nevládní/nestátní sférou. Od sněmovních voleb na podzim 2013, které přinesly politickou vládu, bylo možné očekávat i nový impulz pro zahraničněpolitickou agendu Poslanecké sněmovny.

Poslanecká sněmovna v roce 2014 především opět plnila svou ústavní a legislativní roli v oblasti zahraniční politiky, což především znamenalo schvalování mezinárodních smluv. V prvních měsících se sněmovna vyrovnávala se smrštěním mezinárodních smluv v prvním čtení, které za nulového zájmu byly téměř automaticky přikazovány patřičným výborům (většinou pouze zahraničnímu). Výjimku tvořila debata o rámcové smlouvě s Německem o přeshraniční spolupráci v oblasti zdravotnické záchranné služby. Smlouva vyvolala větší diskusi nestandardně již při prvním čtení (březen). Šlo přitom o unikátní smlouvu, neboť je to vůbec první rámcová smlouva sjednaná ČR, která umožňuje zásah záchranné služby na území druhého státu. Dosud byly tyto zásahy možné pouze v případě pomoci při mimořádných událostech a katastrofách. V zájmu o urychlení pomoci v hraničních oblastech probíhala jednání o podobné rámcové smlouvě v podstatě od vzniku samostatné ČR, až na jaře 2013 se podařilo

smlouvu podepsat. Debata k této významné smlouvě se týkala pouze technických parametrů. O mnoho političtější rozpravu však rovněž již v prvním čtení zaznamenala – dle očekávání – smlouva mezi ČR a Republikou Kosovo o zamezení dvojímu zdanění. Smlouvu¹⁶ předkládal do sněmovny ministr financí Andrej Babiš a již při prvním čtení 20. března ji sociálně demokratický poslanec Jaroslav Foldyna jako její zpravodaj vůbec nedoporučil k projednávání. Pochopitelně nešlo o otázku dvojího zdanění, projednávání smlouvy poskytlo prostor pro opětovné vyhřezení dlouholetého českého sporu stran uznání nezávislosti Kosova a noví poslanci tak měli možnost znovu prožít téměř identickou debatu z roku 2008, kdy vláda Mirka Topolánka uznala kosovskou nezávislost. Kosovská debata dala opět pocítit obrovský polarizační a politizační potenciál citlivých balkánských otázek, pověstným olejem v ohni se navíc stalo srovnávání kosovské otázky s ruskou anexí Krymu či s tzv. Luhanskou republikou (separatistická entita na východě Ukrajiny). První čtení bylo přerušeno do 12. června, kdy plénum navzdory návrhu zpravodaje smlouvy J. Foldyny smlouvu přikázalo k projednání zahraničnímu výboru, který během dvou týdnů doporučil smlouvu k ratifikaci. Druhé čtení v prosinci bylo ovšem opět přerušeno – se stejnými argumenty a se stejným výsledkem. Do konce roku 2015 nebude smlouva nejspíše sněmovnou ratifikována. Epizoda s kosovskou smlouvou ukazuje mentální neochotu překročit hluboce zakořeněné politické rozdíly. Podobně dalo prostor k politické diskusi o Ukrajině také projednávání smlouvy o zamezení dvojího zdanění s Ukrajinou v polovině června. Politický spor provázal i druhé čtení smlouvy o vyslovení souhlasu s ratifikací změn *Kjótského protokolu k Rámcové úmluvě OSN o změně klimatu* (v prvním čtení prošel bez povšimnutí). Stejně jako v předchozích letech vzbudilo politický zájem i prvé čtení protokolu „o obavách irského lidu týkajících se Lisabonské smlouvy“ (tzv. irská výjimka), který byl nakonec jednomyslně sněmovnou odsouhlasen v polovině června. Otázka plánu zahraničních misí, která v letech 2006–2009 pravidelně ve sněmovně rozbouřila divokou debatu, je již několik let řešena konsenzuálně a jinak tomu bylo i v roce 2014. Při projednávání vládního návrhu na působení sil a prostředků resortu Ministerstva obrany ČR pro léta 2015 a 2016 v říjnu vyvolal zájem poslanců, zejména ODS, KDU-ČSL a KSČM, přesto byl však návrh schválen výraznou většinou s pouhými dvěma hlasy proti. V samém závěru roku se na program sněmovny dostalo jednání o asociační dohodě s Ukrajinou a již prvé čtení předznamenalo bolestivou cestu tohoto dokumentu českým politickým procesem. Jednání bylo po dlouhé a polarizované diskusi přerušeno (prvé čtení bylo ještě znovu přerušeno v únoru 2015). Oproti tomu v Senátu byl souhlas s ratifikací dán ještě v prosinci 2014.

Zcela jednoznačně lze říci, že oproti roku 2013 a i oproti letům předchozím, Poslanecká sněmovna o poznání asertivněji vstupovala do legislativního procesu tvorby české zahraniční politiky a v některých ohledech zahraniční politiku z pozice legislativního aktéra také ovlivnila. Nadále platí, že drtivá většina mezinárodních dohod je projednána v rychlém režimu, kdy sněmovní plénum většinou ctí vůli výborů, v nichž je daná agenda projednávána, přesto však se okruh otázek a témat, kde sněmovna vystupuje aktivně, znatelně rozšířil. Obecná politizace (a polarizace) zázemí tvorby české zahraniční politiky tak měla dopad i na sněmovnu jakožto aktéra zahraniční politiky.

K obdobné – a za celou dobu analyzování sněmovny v této sérii publikaci zcela nevídané – aktivizaci sněmovny jako zahraničněpolitického aktéra došlo i v té oblasti, kdy poslanecká sněmovna působí jako platforma pro politickou debatu o zahraniční politice (tj. nikoli jako legislativní aktér jako takový). V průběhu roku došlo ke čtyřem velice robustním a několikadenním debatám – v březnu a v květnu k aktuální situaci na Ukrajině (dohromady bylo přijato pět plenárních usnesení), v květnu bylo rovněž přijato sněmovní prohlášení k Severoatlantické alianci a rozsáhlá debata provázela také projednávání stanoviska vlády k sankcím EU vůči Ruské federaci. Zde je třeba zdůraznit, že v minulých letech sněmovna téměř vůbec nevydávala plenární usnesení k zahraničněpolitickým otázkám a stejně tak v případě diskuse o stanovisku vlády k sankcím šlo o téměř bezprecedentní rys, kdy sněmovna jednala o vládní zahraničněpolitické pozici. Také interpelace na členy vlády poskytly zcela odlišný obrázek od předchozích let. V roce 2013 byl zájem o zahraniční politiku při interpelacích zcela minimální, jedinými tématy, která alespoň trochu rezonovala, byla česká vojenská účast v Mali a kvalita polských potravin. V roce 2014 oproti tomu bylo předneseno více než 50 (!) ústních a 10 písemných interpelací se zahraničněpolitickou, unijní či obrannou politikou. Tento nárůst zájmu o interpelování členů vlády je opravdu unikátní. Tematicky přitom byl repertoár interpelací velice rozmanitý: Rusko a Ukrajina, vládní mandáty pro Evropské rady, tzv. kauza norských dětí, syrští uprchlíci, rozpočet EU a strukturální fondy, otázka přijetí eura, branný zákon, prodej bitevníků L-159, obranný rozpočet, Islámský stát či celková koordinace a nejednotnost české zahraniční politiky.

Zahraněční výbor PSP¹⁷

Za rok 2013 zde bylo uvedeno, že ve srovnání s rokem 2012 došlo k určité aktivizaci (v roce 2012 jsme hodnotili činnost výboru jako nedostatečnou). V roce 2014 se sněmovní výbor rozhodně zbavil označení jakéhosi automatického schvalovače smluv, které mu zde bylo přirčeno v minulosti. O mnoha smlouvách byla vedena hluboká a meritorní debata, a to včetně smluv hospodářského rázu, které byly v minulosti často schvalovány bez rozpravy. Stejně tak byli podrobeni nebývalému zájmu členů výboru nastupující velvyslanci (Saúdská Arábie, Jižní Súdán, Rakousko, na neveřejném jednání pak velvyslanci do Izraele a KLDLR). Na listopadovém a prosincovém zasedání výboru proběhla velice důsledná a dynamická debata o rozpočtu MZV pro rok 2014, kdy zejména předseda výboru K. Schwarzenberg (TOP 09) zpochybňoval některá rozpočtová opatření a personální nárůst ve vedení MZV a dále byly též podrobeny kritické debatě priority české zahraniční politiky a text nové vznikající koncepce české zahraniční politiky. Ministr zahraničních věcí L. Zaorálek i jeho první náměstek P. Drulák obhajovali navržené změny v debatě, která – opět – byla v kontextu let minulých zcela ojedinělá. Z hlediska procedurálního došlo k zajímavé situaci, a sice, že se zahraniční výbor nesešel od června do října, což lze hodnotit spíše kriticky.

Sněmovní dění v roce 2014 prokázalo, že zahraniční politika se po mnoha letech stala vděčným politickým tématem. Rétorika reorientace české zahraniční politiky vzbudila silnou reakci politických činitelů, ovšem byl to právě vnější mezinárodněpolitický kontext, který české diskusi dodal na naléhavosti, jež byla patrná z přístupu

mnoha poslanců. Zahraniční politika se však také stala tématem profilovým a profilujícím. To znamená, že mnozí politici bez ohledu na stranickou příslušnost využívali zahraniční politiku k vlastnímu zviditelnění. Mnoho let nezájmu o zahraniční politiku si ovšem vyžádalo tu daň, že politické diskuse pramálo kdy vedly k obsahovému a tematickému posunu.

PREZIDENT ČR

Prezident Miloš Zeman se zahraniční politice ve své předvolební kampani v závěru roku 2012 a počátkem roku 2013 téměř vůbec nevěnoval, v jeho „programových tezích“ nebyla o ČZP ani zmínka. Pokud se již k zahraniční politice vyjadřoval, bylo možné vysledovat snahu posunout českou politiku do jádra multilaterálního dění výměnou za ochotu vzdát se části své autonomie. Navzdory nezájmu o zahraniční politiku v kampani, rok 2013 jasně ukázal, že přímo zvolený prezident bude usilovat o nemalý podíl na formulaci české zahraniční politiky a nebude za tímto účelem váhat použít jakékoli prostředky. Ještě v listopadu 2012 kandidát Miloš Zeman uvedl, že prezident by neměl „poškozovat pověst ČR tím, že se dostává do konfliktu s vládou či parlamentem. Svě odlišné názory by měl tlumočit, a díky svým argumentům by měl umět přesvědčit partnery.“¹⁸ V roce 2013 a ještě více v roce 2014 se však této chvályhodné pozici vzdaloval stále více a vstupoval často do přímé konfrontace jak s ministrem zahraničních věcí, tak i s premiérem. Konflikt s premiérem ostatně zažehl již v prvních hodinách po výsledcích sněmovních voleb v říjnu 2013, kdy z dosud nevysvětlených pohnutek sezval na utajovanou schůzku část vedení sociální demokracie v čele s hejtmanem Michalem Haškem. Spory mezi vládou a prezidentem bylo ostatně možné vycítit již z podepsané koaliční smlouvy: celá pasáž věnovaná zahraniční politice začíná velice přímým a vlastně defenzivním vymezením se vůči prezidentovi Zemanovi, a to v rámci sdělení, že za zahraniční politiku je odpovědná vláda České republiky.¹⁹ Větších či menších rozmišek mezi vládou či jednotlivými ministry a prezidentem pak skutečně bylo v roce 2014 celá řada, mezi nejvýznamnější patřila agenda kolem repatriace tzv. volyňských Čechů, z níž vzešel mnohatýdenní spor o pozici českého velvyslanectví na Ukrajině, kolem eskalující protislámské rétoriky prezidenta či v souvislosti s některými proruskými výroky k situaci na Ukrajině (např. návrh na „finlandizaci“ Ukrajiny). Ve druhé polovině roku již zazněla přímá výzva k tomu, aby prezident své zásadnější kroky a výroky konzultoval s vládou.²⁰

Tematicky se prezident zaměřoval zejména na hospodářskou a infrastrukturní agendu, ekonomickou diplomacii bylo dle jeho slov třeba „sjednotit a odstranit některé ideologické překážky, které jí brání“.²¹ Kromě „odideologizování“ zahraniční politiky se však postupně stále ostřeji prezident především definoval na odporu proti islámskému terorismu a proti islamismu obecně. Globální vývoj nabádal k vysoké obezřetnosti stran islámského terorismu – od roku 2012 došlo k dramatickému nárůstu počtu teroristických útoků. V roce 2014 bylo zabito nejvíce osob teroristickými útoky vůbec – více než 32 000, což byl 80% nárůst oproti roku 2013. Zároveň je však potřebné dodat, že 78 % všech úmrtí a téměř 60 % všech útoků se odehrálo v Afghá-

nistánu, Iráku, Pákistánu, Nigérii a Sýrii, v Evropě k nárůstu nedocházelo.²² Jde však o to, že z hlediska celkového kontextu a výzev roku 2014 byla orientace na islamismus na straně prezidenta nevyvážená a značně selektivní. Srovnatelným způsobem, jako Zemanův předchůdce Václav Klaus neúnavně a s úspěchem vnášel do českého politického prostoru pochyby o Evropské unii, pomohl Miloš Zeman vetkat do přediva českého veřejného smýšlení obavy z radikálního islámu, ale i z islámu obecně. Ruskou asertivní a agresivní politiku vůči Ukrajině naopak z hlediska evropské bezpečnosti nepřeceňoval. Na počátku roku Zeman odsuzoval násilí na Ukrajině a kritizoval anexi Krymu, přesto do poslední chvíle trval na pozvání Viktora Janukovyče do Prahy, ovšem především se později velice ostře stavěl proti ruským sankcím. V průběhu roku pak svou pozici postupně posouval až do té míry, že téměř odpovídala ruskému pohledu na situaci na Ukrajině. V roce 2014 začala zřetelněji u prezidenta Zemana posilovat rétorika, která stavěla do protikladu české národní zájmy a Evropskou unii. Například našel spojence v kritice ruských sankcí v maďarském předsedovi vlády Viktoru Orbánovi, kterého považuje „za skutečného lídra“, kterých je v současné politice málo,²³ či Robertu Ficovi, kterého nepřímo přirovnal k Winstonu Churchillovi.²⁴

Diplomatické aktivity prezidenta Zemana v roce 2014 zřetelně navázaly na priority již z roku 2013, přičemž tou největší prioritou bylo posílení politických a hospodářských vazeb s Čínou. S čínským prezidentem se setkal v Rusku u příležitosti zahájení zimních olympijských her v Soči v únoru, v srpnu se spolu s premiérem u příležitosti Čínského investičního fóra a setkání regionální čínské iniciativy pro spolupráci se zeměmi střední a východní Evropy „16 plus 1“ (více viz kapitola věnovaná Dálnému východu) setkal v Praze s prvním vicepremiérem Zhang Gaoli, v prosinci přijal na Pražském hradě šéfa oddělení pro zahraničí ústředního výboru Komunistické strany Číny Wang Ťia-žueje. Vrcholem pak byla říjnová státní návštěva v Čínské lidové republice. Oproti roku 2013 se zmenšil význam „unijní“ diplomacie prezidenta, pouze v únoru pracovně navštívil Evropský parlament a v Miláně se zúčastnil asijsko-evropského dialogu. Důležitým prvkem však bylo neformální setkání hlav států Východního partnerství EU v Praze v polovině dubna. V rámci dalších multilaterálních fór si prezident nepočínal příliš aktivně. V září vykonal pracovní návštěvu OECD a zúčastnil se summitu Organizace Severoatlantické smlouvy v Celtic Manor. Středoevropská diplomacie byla spíše omezena na okrajová pracovní setkání (pracovní snídaně s rakouským prezidentem Heinzem Fischerem u příležitosti připomenutí pěti let od vzniku Východního partnerství, účast na schůzce hlav států středo- a východoevropských členů NATO, prezidentský summit V4 v Budapešti) či na oslavy konce komunismu (Polsko, Slovensko, Německo). V rámci prezidentského summitu k oslavám výročí 25 let od pádu komunismu se M. Zeman setkal v Bratislavě v listopadu s ukrajinským prezidentem P. Porošenkem. Bilaterální diplomatické aktivity byly soustředěny v podstatě výhradně na státy východní Evropy či Asie, s jedinou výjimkou, jíž byla oficiální návštěva Francie. Kromě toho pak na bilaterální návštěvu prezident cestoval do Moldavska, Kazachstánu, Afghánistánu, Tádžikistánu, Srbska a Slovinska, v Praze mj. přivítal prezidenty Arménie či Makedonie. Navzdory situaci na Ukrajině až do poslední chvíle trval prezident Zeman na přijetí ukrajinského prezidenta V. Janukovyče. Podobně byla až po velkém nátlaku „na neurčito“ odložena návštěva

uzbeckého prezidenta, jejíž uskutečnění prezident prosazoval „*kvůli obchodním kontaktům obou zemí*“.²⁵ Patrně nejkontroverznější návštěvou, která odpovídala svéhla- věmu pojetí zahraniční politiky prezidenta Zemana, byla účast na zahajovacím cere- moniálu olympijských her v Soči. Zde nakonec strávil čtyři dny, zatímco nejčelnější představitelé Německa, Francie, Velké Británie či USA z různých – či nedeklarova- ných – důvodů do Soči jet odmítli. V Soči se Zeman setkal kromě čínského prezidenta také s prezidenty Ázerbájdžánu a Tádžikistánu. Nicméně český prezident nebyl jedi- ným vrcholným evropským představitelem, který Soči navštívil.

Výčet diplomatických aktivit prezidenta Zemana ukazuje na několik rysů: přede- vším je patrná skutečně nebyvalá orientace na Čínu, zůstává silná orientace na vý- chodní Evropu a na Asii, multilaterální a unijní aktivity byly v roce 2014 upozaděny a český prezident nebyl s výjimkou Francie na žádné významné bilaterální návštěvě v západní Evropě či ve Spojených státech.

Diplomatická orientace prezidenta na země východní Evropy a Asie není v roz- poru s prioritami české zahraniční politiky. Nelze však zastírat, že jde o zaměření ne- vyvážené, frekvence setkání s představiteli nedemokratických či přímo autoritářských států je mimořádně vysoká a je patrný nedostatek bilaterálních aktivit vůči „západ- ním“ evropským či atlantickým spojencům. Až delší pozorování ukáže, zda jde o zá- měrnou izolaci českého prezidenta ze strany těchto spojenců či o vědomou volbu pre- zidenta a jeho kanceláře. Na tom ovšem v konečném důsledku nezáleží. Podstatné je, že hlava státu – podobně jako jeho předchůdce V. Klaus – není častým a patrně ani vítaným hostem důležitého segmentu českých partnerů a tím je i potenciál české za- hraniční politiky oslabován. Před svým nástupem Miloš Zeman sliboval zvětšit váhu a posílit srozumitelnost České republiky v „*hlavním multilaterálním proudu*“. Tomuto slibu však v roce 2014 nedostal, spíše naopak se mu ještě vzdálil.

Prezident svým zahraničněpolitickým působením nerozptýlil obavy, naopak je po- sílil, že řada jeho kroků a postojů je motivována spíše než obecným prospěchem pro Českou republiku (byť třeba hospodářsky definovaným) partikulárními zájmy kon- krétních hospodářských subjektů. Viz skutečnost, že se ze státní návštěvy v Číně vra- cel soukromým proudovým letadlem společnosti PPF, která i díky českému politic- kému obratu k Číně velmi úspěšně prohloubila své obchodní aktivity s touto zemí.

ZÁVĚR

Malé či středně velké státy jsou na multilaterálním, kooperativním a co možná práv- ním prostředí nejen závislé, ale co víc, přispívaly za posledních 70 let k jeho budování a udržování. Co to znamená přispívat? Znamená to aktivně vnášet do mezinárodní arény témata a iniciativy, které by napomáhaly ke kultivaci toho, co můžeme nazvat globální multilaterální a liberální řád. Aby tohoto byla Česká republika schopna, mu- sela by být předvídatelná, důvěryhodná a vyhledávaná jako partner, naše iniciativy by musely být brány vážně a muselo by se o nich alespoň diskutovat na širší úrovni.

Na počátku devadesátých let ČR zcela jednoznačně pomocí mnoha iniciativ při- špěla k budování nového řádu v Evropě, poté se daleko více – a chce se říci egois-

ticky – zaměřila na svůj vlastní vstup do existujících multilaterálních organizací, zejména EU a NATO pomocí adaptace na jejich pravidla. Po začlenění se ČR spíše veze, tj. zaujímá onu pozici černého pasažera a není většinou aktivním hráčem. Pokud je aktivním hráčem, Evropa a svět našim aktivitám nerozumí. Vzpomeňme si ostatně, kdy nějaká naše velká iniciativa byla přijata s respektem a s důvěrou, neřku-li, aby byla úspěchem korunována? Česká republika nemá respekt a naše aktivistické návrhy – a třeba i dobře míněné – jsou většinou přijímány s podezřením. Pochopitelně, pokud se podíváme na mikroúroveň všednodenní diplomacie či politiky ve smyslu *policy*, pak uvidíme mnoho potřebných iniciativ, jednotlivé resorty sledují zajímavé cíle a plány a připisují si spoustu důležitých vítězství. Ale z hlediska obecného není Česká republika hráčem, který by využíval kooperativně alespoň ten potenciál, kterým disponuje – a potenciál má značný: kulturní, ekonomický a svým způsobem i politický, jen je jím trvale mrháno. K tomuto procesu navíc stále více přispívá netransparentní propojení politických a hospodářských vlivů při tvorbě zahraniční politiky. Tomuto rysu české zahraniční politiky je zapotřebí do budoucna věnovat zásadní kritickou analytickou pozornost.

I proto můžeme říci, že Česká republika se obecně chová jako černý pasažér, který využívá všech výhod evropského, popř. globálního multilateralismu, ale k jeho kultivaci dlouhodobě nepřispívá, neboť náš aktivismus, pokud k němu již dojde, je často konfliktního charakteru. Jedinou reálnou výjimkou představuje v současnosti kultivace bezprostředního sousedního prostoru na multilaterálním základě pomocí Visegrádské skupiny, v minulosti pak podobnou výjimkou byl např. summit NATO v Praze v roce 2002 či iniciativa Východního partnerství. Ale, podíváme-li se zpětně, snad s výjimkou V4 i v dalších případech postupně svůj kredit prohospondařujeme a ne-daří se jej vrátit zpět.

Jak vnitropolitické (nástup nové vlády), tak zahraničněpolitické faktory (zejména „výbuch“ násilí na Ukrajině a agresivní ruské chování ve východní Evropě) přispěly k tomu, že politický a veřejný zájem o zahraniční politiku dosáhl rekordních a bezprecedentních výšin. V minulosti se autoři a autorky v této publikaci stavěli kriticky k převažujícímu politickému nezájmu o zahraniční politiku. Zvýšený a horečný zájem o ni v roce 2014 však není zpětně možné vykreslit jako pozitivní či konstruktivní rys. Povaha politické a veřejné debaty zahraniční politiky totiž ještě více než v minulosti obnažila nedospělost a nedostatečnou zodpovědnost politického kontextu české diplomacie. To neznamená, že ve středně- či dlouhodobé perspektivě nemůže zvýšený zájem o zahraniční politiku přispět k jejímu dobrému vedení. Podmínkou toho však je, aby zájem o zahraniční politiku byl udržitelný a debata byla vedena ve smysluplné, vědoucí a zodpovědné rovině, čemuž tak v roce 2014 převážně nebylo.

Poznámky

¹ Ondřej Ditrych a kol. (2014): *Scénáře vývoje mezinárodního prostředí (2020)*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 16.

- ² Tamtéž: s. 8.
- ³ Thrätner, Oliver–Martin, Zapfe (eds.) (2015): *Strategic Trends 2015: Key Developments in Global Affairs*. Zurich: ETH, s. 9–25.
- ⁴ Michael, Haas (2015): Vulnerable Frontier. In: Thrätner, Oliver–Martin, Zapfe: *Strategic Trends 2015: Key Developments in Global Affairs*. Zurich: ETH, s. 43–80.
- ⁵ Ondřej Ditrych a kol. (2014): *Scénáře vývoje mezinárodního prostředí (2020)*, op. cit., s. 60.
- ⁶ Nepublikovaný materiál autorů ÚMV *Budoucnost globálního řádu* (2014). Praha: Ústav mezinárodních vztahů.
- ⁷ Michal Kořan (2014): Politický kontext a tvorba české zahraniční politiky v roce 2013. In: Kořan, Michal a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2013. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 20.
- ⁸ Zaorálek, Luboš–Drulák, Petr: *Probudme naši zahraniční politiku*. Právo, 10. 1. 2014.
- ⁹ Tamtéž.
- ¹⁰ *Koaliční smlouva mezi ČSSD, hnutím ANO 2011 a KDU–ČSL na volební období 2013–2017* (2013). On-line: www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/koalicni_smlouva.pdf.
- ¹¹ *Programové prohlášení Vlády ČR*, 14. 2. 2014. On-line: www.vlada.cz/cz/media-centrum/dulezite-dokumenty/programove-prohlaseni-vlady-cr-115911/.
- ¹² *Zaorálek nepovažuje Sobotkovy výroky k Drulákovi za kritiku*. ČTK, 21. 11. 2014.
- ¹³ Všechny jinak neodkazované informace vycházejí z dokumentů: *Archiv jednání vlády 2014*. On-line: apps.odok.cz/djv-agenda-list?year=2014.
- ¹⁴ Pokud není uvedeno jinak, informace vycházejí z elektronického archivu PSP ČR. On-line: www.psp.cz/eknih/2013ps/stenprot/index.htm.
- ¹⁵ Tamtéž.
- ¹⁶ *Sněmovní tisk 123, Sml. mezi ČR a Rep. Kosovo o zamezení dvojímu zdanění*. On-line: www.psp.cz/sqw/historie.sqw?T=123 & O=7.
- ¹⁷ Data a informace vycházejí z elektronického archivu ZV PSP ČR. On-line: www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=3305 & kk=4.
- ¹⁸ Michal Kořan (2014): op. cit, s. 31.
- ¹⁹ Michal Kořan (2013): *Sobotkova vláda směřuje k vícekolejně zahraniční politice*. 12. 12. 2013, Euractiv.cz. On-line: www.euractiv.cz/cr-v-evropske-unii/clanek/michal-koran-navrh-koalicni-smlouvy-naznacuje-dvojkolejnost-ceske-zahranicni-politiky-011379.
- ²⁰ *Hrad: Postoje Zemana jsou v souladu s politikou vlády*. ČTK, 21. 11. 2014.
- ²¹ *Zeman je nespokojen s ekonomickou diplomacií, řekne to i vládě*. ČTK, 9. 4. 2014.
- ²² 2015 Global Terrorism Index Overview (2015): *Global Terrorism Index Report*. On-line: www.visionofhumanity.org/#/page/our-gti-findings.
- ²³ *Zeman považuje Orbána za skutečného lídra, kterých je prý dnes málo*. ČTK, 9. 4. 2014.
- ²⁴ *Fica nelze přirovnat k Churchillovi, jak to udělal Zeman, píše SME*. ČTK, 31. 10. 2014.
- ²⁵ *Zeman chce nový termín pro návštěvu uzbeckého prezidenta Karimova*. ČTK, 16. 2. 2014.